

Hallintovaliokunta 19.3.2026 - Päijät-Hämeen liiton näkemykset aluekehittämisen ja EU:n alue- ja rakennepolitiikan lainsäädännöstä

Päijät-Hämeen liitto kiittää mahdollisuudesta lausua valtioneuvoston selonteosta, joka koskee alueiden kehittämisen sekä EU:n alue- ja rakennepolitiikan lainsäädäntöä. Selonteko tarjoaa tärkeän lähtökohdan arvioida nykyisen järjestelmän toimivuutta ja valmistella tulevaa lainsäädäntöuudistusta ennen seuraavaa EU-ohjelmakautta.

Aluekehittämisen toimintaympäristö on muuttunut viime vuosina nopeasti. Geopolitiikan jännitteet, turvallisuus- ja huoltovarmuuskysymykset, väestön ikääntyminen, ilmastonmuutos, työvoiman saatavuus sekä globaalin talouden kilpailu vaikuttavat suoraan myös alueiden kehitykseen. Samalla julkisen talouden tila on kiristynyt ja alue- ja rakennepolitiikan rahoituksen ennakoidaan vähenevän.

Näissä olosuhteissa aluekehittämisen järjestelmän tulee entistä vahvemmin tukea alueiden omiin vahvuuksiin perustuvaa kasvua ja uudistumista. Selonteko on tehty liiaksi vanhojen rakenteiden ja säädösten perusteella. Suomi tarvitsee vahvempaa alue- ja rakennepolitiikan muutosta, jotta vähäisemmät valtion ja alueiden resurssit saadaan tuottamaan entistä paremmin kasvu ja elinvoimaa aluelähtöisesti.

Aluekehittämisen perusta on aluelähtöinen ja monitasoinen hallinta

Aluekehittämisen keskeinen lähtökohta on **aluelähtöinen kehittämismalli**, jossa alueiden erityispiirteet, osaaminen ja vahvuudet muodostavat kehittämisen perustan. Tällainen lähestymistapa edellyttää tiivistä yhteistyötä valtion, alueiden ja kuntien välillä sekä vahvaa alueellista toimeenpanokykyä.

Aluekehittäminen ei ole pelkästään sektoripolitiikan toimeenpanoa, vaan kokonaisuus, jossa yhdistyvät:

- elinkeinopolitiikka
- infrastruktuuri ja saavutettavuus
- osaaminen ja innovaatiot
- aluesuunnittelu ja maankäyttö
- kansainvälinen yhteistyö
- turvallisuus ja varautuminen.

Mitä ovat alueet? Viranomaisten roolit ja yhteistyö

Maakuntapohjainen aluekehittäminen on lainsäädännössä tunnustettu siten, että maakuntien liitot toimivat aluekehitysviranomaisina.

Kehittämisen onnistuminen edellyttää, että päätöksenteko ja vastuu ovat riittävän lähellä alueita. Paikallisdemokratia ja alueellinen kumppanuus tukevat tehokasta toimeenpanoa sekä vahvistavat alueiden kykyä reagoida muutoksiin. Elinvoimakeskukset eivät edusta kuntia tai kunta-alueita, kuten maakuntien liitot.

Selonteossa valtio näyttäytyy paikoin toimijana ja alueet kehittämisen kohteena. Käytännön aluekehittämisessä tarvitaan kuitenkin tasavertaista kumppanuutta valtion ja alueiden välillä.

Maakuntien liitot ovat luontevia alueellisia kokoajia, jotka yhdistävät kuntien, yritysten, korkeakoulujen ja valtion toimijoiden näkemyksiä. Niiden koordinoiva rooli vahvistaa alueellisen kehittämisen vaikuttavuutta.

Selonteossa esitetyt arviot mahdollisista ristiriidoista maakuntien liittojen, keskuskaupunkien ja muiden toimijoiden välillä ovat osin liian yleistäviä ja syntyneet satunnaisista kommentteista. Käytännössä yhteistyö on toimivaa ja tähtää yhteisiin kehittämistavoitteisiin maakunnissa, joskin olemme onnistuneet luomaan turhan moniäänisen ja kanavaisen aluekehittämisen orkesterin.

Kaikkien maakuntien tulisi voida valita, että tahtovat toimia välittävänä toimielimenä, etenkin, jos byrokratia helpottuu. Selonteossa suositellaan yhteistyötä välittävien toimielinten kesken. Päijät-Hämeellä on hyvä kokemus yhteistyöstä. Mutta esimerkiksi EURA2021-tietojärjestelmä ei mahdollista rinnakkaisia maksajarooleja eri toimielinten välillä.

Maakuntien liittojen keskeinen rooli aluekehittämisessä

Maakuntien liitot toimivat lainsäädännön mukaisina aluekehitysviranomaisina ja muodostavat aluekehittämisen keskeisen koordinoivan tason. Niiden tehtävänä on koota yhteen kuntien, elinkeinoelämän, korkeakoulujen sekä valtionhallinnon toimijoiden näkemykset ja varmistaa aluekehittämisen strateginen kokonaisuus.

Maakuntien liitoilla on jo nykyisin keskeiset välineet alueellisen kasvun ja elinvoiman edistämiseen. Näitä ovat muun muassa:

- maakuntakaavoitus ja aluesuunnittelu
- strateginen liikennejärjestelmäsuunnittelu
- älykkään erikoistumisen strategiat
- EU- ja kansallisten kehittämishankkeiden rahoitus
- alueellisen toimintaympäristön ja osaamistarpeiden ennakointi
- kansainvälinen yhteistyö ja EU-rahoituksen hyödyntäminen
- maakunnan edunvalvonta
- tai maakunnille voidaan antaa myös yleinen elinkeinoelämän kehittämistyö, kun Päijät-Hämeessä LADEC Oy toimii koko maakunnan kokoisena elinvoimayhtiönä, joka auttaa yrittäjiä ja yrityksiä perustamiseen, kasvuun, rahoitukseen, kehittämiseen ja kansainvälistymiseen sekä sijoittumiseen liittyvissä asioissa. Voimme rakentaa tästä mallia (pilotti – Alankomaiden mallia [ROMs](#) soveltaen) sopimuksellisesti valtion kanssa.

Alueellisen toimijakentän moninaistuessa maakuntien liittojen rooli kokoavana ja koordinoivana toimijana korostuu entisestään. Hyvinvointialueiden, työllisyysalueiden ja uusien elinvoimakeskusten käynnistyminen on lisännyt toimijoiden määrää ja sekaannusta aluemäärittelyistä ja korostanut tarvetta selkeälle maakunnalliselle aluejohtamiselle.

Maakuntien ALKE-keskusteluista ALKE-sopimuksiin valtion kanssa

Aluekehittämisen vaikuttavuutta voidaan merkittävästi vahvistaa kehittämällä valtion ja maakuntien välistä sopimuksellisuutta. Aluekehittämiskeskustelut (ALKE) ovat tärkeä väline valtion ja maakuntien välisen yhteistyön vahvistamisessa. Niiden tulisi perustua ensisijaisesti maakuntaohjelmaan ja olla luonteeltaan maakuntakohtaisia, jotta keskustelut tukevat aidosti alueellisia kehittämistarpeita.

Maakuntakohtaiset ALKE-keskustelut tulee vakiinnuttaa säännöllisesti toistuvaksi toimintamuodoksi. Niillä voisi:

- vahvistaa alueen omiin vahvuuksiin perustuvaa kasvua
- sovittaa yhteen EU-rahoitus ja kansallinen rahoitus
- vahvistaa innovaatioekosysteemejä ja investointeja
- lisätä aluekehittämisen ennakoitavuutta ja pitkäjänteisyyttä.

ALKE-sopimukset voisivat olla vähintään hallituskauden mittaisia ja niiden valmistelusta vastaisi työ- ja elinkeinoministeriö yhdessä muiden ministeriöiden kanssa kuten ALKE-keskusteluissa. Sopimukset kytkisivät yhteen EU-rahoituksen, kansallisen aluekehitysrahoituksen sekä alueelliset kehittämistavoitteet.

Suuren aluepolitiikan eli valtion alueilla toteuttamien toimien ja pienen aluepolitiikan eli maakunnan omien aluekehittämistoimien suhde ei selonteossa hahmotu riittävän selkeästi. Tätä olisi ollut tarpeen analysoida myös tulevaisuusskenaarioiden kautta. Tällainen tarkastelu tulisi tehdä aluepolitiikan valmistelun seuraavassa vaiheessa. Suuri aluepolitiikka liikuttaa merkittäviä resursseja maakunnista toiseen ilman, että vaikutuksia alueiden näkökulmasta arvioidaan riittävästi.

EU-rahoituksen hyödyntäminen ja NRP

Tuleva EU:n rahoituskausi 2028–2034 edellyttää tehokasta kansallista valmistelua. Tässä yhteydessä maakuntien liittojen roolia tulee vahvistaa. Tässäkin mielessä ALKE-sopimukset toimisivat osana uutta NRP-suunnittelua ja seurantaa.

Maakuntien liittojen tulisi olla keskeisessä asemassa:

- kansallisen ja alueellisen kumppanuussuunnitelman (NRP) valmistelussa
- EU-rahoituksen kohdentamisessa alueellisten strategisten tavoitteiden mukaisesti
- EU-rahoituksen (kilpaillun) kotiuttamisessa Suomeen ja alueille
- alueellisten innovaatioekosysteemien kehittämisessä.

Tuloksellinen EU-rahoituksen hyödyntäminen edellyttää vahvaa alueellista omistajuutta sekä toimivaa kumppanuutta valtion ja alueiden välillä.

Lainsäädännön kehittäminen

Tulevassa aluekehityslainsäädännön uudistuksessa tulee:

- vahvistaa maakuntien liittojen asemaa aluekehitysviranomaisina
- selkeyttää työnjakoa suhteessa valtion aluehallintoon
- varmistaa maakuntien rooli EU-rahoituksen valmistelussa ja toimeenpanossa
- mahdollistaa maakuntien ALKE-sopimukset valtion kanssa
- vahvistaa maakunnallisen alue- ja liikennejärjestelmäsuunnittelun asemaa.

Lisäksi lainsäädännössä tulee huomioida aluekehittämisen uudet teemat, kuten kokonaisturvallisuus, huoltovarmuus, ilmastomuutos sekä alueiden resilienssi.

Aluehallinnon jatkokehittäminen

Aluehallinnon uudistus on edelleen kesken ja nykyinen rakenne on monin paikoin hajanainen. Elinvoimakeskusalueet ovat keskenään hyvin erilaisia ja joissakin tapauksissa usean maakunnan alueet joutuvat toimimaan yhden edustuksen kautta.

Jatkossa tulisi arvioida vaihtoehtoja aluehallinnon rakenteen kehittämiseksi. Yksi mahdollisuus on muodostaa nykyisiä suurempia elinvoimakeskusalueita NUTS 2 tai suuraluejaon mukaisesti.

Toisena vaihtoehtona on arvioida kriittisesti, tarvitaanko erillisiä elinvoimakeskusalueita lainkaan, mikäli niiden tehtäviä voidaan tarkoituksenmukaisesti hoitaa muiden toimijoiden kautta.

Osa tehtävistä voisi olla mahdollista hoitaa esimerkiksi:

- Lupa- ja valvontaviraston
- Traficomin
- maakuntien keskuskaupunkien (jokaisessa maakunnassa)
- sekä maakuntien liittojen kautta.

Tällöin aluehallinnon kokonaisuus voisi olla nykyistä selkeämpi, tehokkaampi ja paremmin alueiden kehittämistarpeita tukeva.

Lisätietoja

Petri Veijalainen erityisasiantuntija Päijät-Hämeen liitto

Juha Hertsi vt. maakuntajohtaja Päijät-Hämeen liitto